

Asikkala Äpätti & Ojaintien pelto

Arkeologinen valvonta 1.–2.2.2017

2017

LAHDEN KAUPUNGINMUSEO
ARKEOLOGIAN YKSIKKÖ

Piritta Häkälä

Tiivistelmä

Asikkalan Vähä-Äiniössä tehtiin talvella 2017 sähköverkon maakaapelointia Elenia Oy:n toimesta. Suunniteltu kaapelilinjaus kulki Ojaintien pelto (mj-tunnus 16010005) nimisen kivikautisen asuinpaikan alueella sekä sivusi Äpätti (mj-tunnus 16010006) nimistä rautakautista polttokenttäkalmistoa. Kaapelointityötä koskevassa lausunnossa Päijät-Hämeen maakuntamuseo edellytti näillä osin arkeologista valvontaa.

Arkeologinen valvonta suoritettiin kaapelikaivannon muinaisjäännöksiä sivuavilla osilla 1.–2.2017. Äpätiissä valvotun kaivannon pituus oli 112 metriä ja Ojaintien pellossa 107 metriä, joiden yhteispinta-ala on noin 212 m². Valvonnan aikana ei havaittu merkkejä kiinteistä muinaisjäännöksistä.

Sisällysluettelo

Arkisto- ja rekisteritiedot.....	2
Johdanto.....	4
Tutkimuskohteet ja tutkimushistoria	5
Valvonta ja havainnot.....	5
Äpätti	6
Ojaintien pelto.....	7
Yhteenveto	8
Lähteet.....	8
Valokuvaluettelo.....	9
Karttaliitteet 1-2	

Arkisto- ja rekisteritiedot

Kohteen nimi & muinaisjäännösrekisteritunnus:	Äpätti 16010006 Ojaintien pelto 16010005
Ajoitus ja muinaisjäännöstyyppi:	Äpätti, rautakautinen hautapaikka/polttokenttäkalmisto Ojaintien pelto, kivikautinen asuinpaikka
Tutkimuslupa:	Museovirasto, pvm 31.1.2017, MV/7/05.04.01.02/2017
Tutkimuksen laji:	Arkeologinen valvonta
Kenttätyöaika:	1.–2.2.2017
Tutkitun alueen laajuus:	Noin 212 m ²
Tutkimuksen tilaaja:	Electron E Oy, Isoharjantie 6 71800 Siilinjärvi
Tutkimusten rahoittaja:	Elenia Oy
Tutkimuksen johtaja:	FM Piritta Häkälä
Tutkimuslaitos:	Lahden kaupunginmuseo/Päijät-Hämeen maakuntamuseo
Peruskartta, TM35-lehtijako:	M4321 Maakeski
Peruskartta, yleislehtijako:	2134 12 Asikkalan kk.
Kunta, kylä:	Asikkala, Vähä-Äiniö
Tontin rekisterinumero:	Äpätti: 16-424-2-57 Ojaintien pelto: 16-424-3-169
ETRS-TM35FIN-koordinaatit:	Äpätti: P= 6793225 I= 416927 Ojaintien pelto: P= 6792764 I= 417017
Aiemmat tutkimukset:	Matti Huurre 1971, inventointi Anu Kehusmaa 2004, inventointi
Aikaisemmat löydöt:	Äpätti: KM 19285 kalmistolöytöjä Ojaintien pelto: KM 19276 asuinpaikkalöytöjä (kvartsi-iskoksia), KM 22450 (taltta)
Digitaalisten kuvien pää- ja alanumerot:	DIGMAV2017001:1–4
Digitaalisten kuvien säilytyspaikka:	Lahden kaupunginmuseo, kuva-arkisto
Kartat:	Liitekartat 1-2 kaivantojen sijainnista muinaisjäännöskohteilla
Tutkimuskertomuksen säilytyspaikka:	Lahden kaupunginmuseon arkisto, kopio Museoviraston arkisto

Kannen kuva DIGMAV2017001:3

Lähestymiskartta ja peruskarttaote

Johdanto

Elenia Oy toteutti Asikkalassa alkuvuodesta 2017 sähköverkon maakaapeloinnin. Suunniteltu linjaus sivusi Äpätti nimistä rautakautista polttokenttäkalmistoa (mj-tunnus 16010006) sekä kulki Ojaintien pelto nimisen (mj-tunnus 16010005) kivikautisen asuinpaikan alueella. Päijät-Hämeen maakuntamuseon 22.11.2016 antaman lausunnon mukaan muinaisjäännösten kohdilla oli suoritettava arkeologinen valvonta, mikäli maakaapelointi toteutettaisiin esitetyssä muodossa.

Maakaapelointi toteutettiin esitetyn linjauksen mukaisena ja Elenia Oy:n aliurakoitsijana toiminut Electron E Oy tilasi kohteiden arkeologisen valvonnan Lahden kaupunginmuseolta. Valvonta suoritettiin 1.–2.2.2017 ja sen suunnittelusta, toteutuksesta ja raportoinnista vastasi FM Piritta Häkälä. Valvotun alueen laajuus oli kaikkiaan noin 212 m²

Lahdessa 8.2.2017

Piritta Häkälä

Tutkimuskohteet ja tutkimushistoria

Sekä Äpätti että Ojaintien pelto sijaitsevat Vääksyn (Asikkala) luoteispuolella Vähä-Äiniössä. Vähä-Äiniö on laaja luode–kaakko -suuntainen niemi, jonka kaakkoisivulta alkaa Pulkkilanharju. Kohteiden välitön ympäristö on kumpuilevaa viljelysmaisemaa. Kohteet on löytänyt Matti Huurre inventoinnissa vuonna 1971, jonka jälkeen Anu Kehusmaa on tarkastanut kohteet vuonna 2004 tehdyssä inventoinnissa.

Äpätti sijaitsee Yttälä nimisen tilan eteläpuolella olevan peltojen väliin jäävän harjun pohjoisosassa. Harjulla kulkee traktoriura, jolle osassa kartoista on annettu nimeksi Yttöläntie. Matti Huurre on inventoinnissaan (1971) havainnut paikalta palanutta luuta ja savea, keramiikkaa sekä palaneita kiviä, joiden perusteella hän on tulkinnut paikalla olevan joko kalmiston tai asuinpaikan. Huurteen keräämät löydöt on luetteloitu päänumerolle KM 19285. Huurteen mukaan paikka on ”länteen viettävä harjuriinne, josta otettu hiukan hiekkaa”. Anu Kehusmaa on tarkastanut kohteen vuonna 2004. Kehusmaa ei mainitse raportissaan erityisiä havaintoja kohteesta, eikä hän ole tehnyt paikalta uusia löytöjä.

Ojaintien pelto sijaitsee Äpättistä vajaa 500 metriä etelään olevalla pellolla, joka pohjoisessa ja lännessä rajautuu Kuoreniementiehen. Kohteen pohjoispuolella on Lehtorannan talo, jonka itäpuolitse kulkee Yttöläntie. Matti Huurre on inventoinnissaan vuonna 1971 löytänyt pellolta viisi kvartsi-iskosta (KM 19276), jonka perusteella paikalla on todettu olevan kivikautisen asuinpaikan. Myöhemmin pellolta on löytynyt vielä taltta (KM 22450). Anu Kehusmaa on tarkastanut kohteen vuonna 2004, jolloin kohteelta ei tehty uusia löytöjä tai havaintoja.

Valvonta ja havainnot

Arkeologisen valvonnan osalta sovittiin kaivutyö tehtäväksi 1.2. alkaen. Kaivanto kaivettiin tällöin vain valvottaville alueille, jonka jälkeen se jätettiin auki odottamaan kaivutyön etenemistä ja sähkökaapelin vetämistä alueelle. Suunnitelman mukaan sähköverkon maakaapelointi oli tarkoitus toteuttaa kaivamalla 40 cm levyinen ja 1 metrin syvyinen kaivanto. Kaivanto tehtiin kuitenkin leveämmäksi niin, että sen leveys oli keskimäärin 1 metri. Kummallakin muinaisjäännöskohteella kaivanto tehtiin pellon reunaan, jolloin oli tiedossa ylimmän maakerroksen olevan muokattua maata. Tämä ylin noin 25 cm paksuinen muokkauskerros poistettiin koneellisesti lähestulkoon yhtenä kerroksena noin kymmenen metrin matkalta, jonka jälkeen kyntökerroksen ja koskemattoman maan raja saatiin näkyviin. Tämän jälkeen kaivettiin ohuempia kerroksia ja samalla tehtiin havaintoja mahdollisista rakenteista tms. kiinteään muinaisjäännöksen viittaavista merkeistä. Tämän jälkeen kaapelikaivanto kaivettiin haluttuun metrin syvyyteen. Näin meneteltiin molemmilla muinaisjäännöskohteilla.

Valvonnan aikana ja sitä edeltävinä viikkoina sää oli ollut lauhaa lämpötilan pysytellessä nollan tuntumassa. Tämän takia kaivannon kaivaminen onnistui pääosin suoraan kauhalla, vain Äpättissä muutamassa paikassa maanpinta oli jäätynyt niin, että se jouduttiin rikkomaan ns. piikillä, joka kuitenkin rikkoi vain ylimmän muokkauskerroksen.

Äpätti

Kaapelikaivannon kaivaminen aloitettiin pohjois–etelä -suuntaisen harjun pohjoisosasta, josta kaivanto tehtiin pellon reunaan myötäillen etelän suuntaan. Kaivantoa tehtiin lähes 100 metriä, jonka jälkeen voitiin katsoa sen ulottuvan tarpeeksi kauas paikalla olevasta kiinteästä muinaisjäännöksestä ja sen rajauksesta. Tämän jälkeen tehtiin itä–länsi -suuntainen kaivanto, jolla kaapeli viedään harjun länsipuolisen pellon itäreunalle (liitekartta 1). Valvontaa suunniteltaessa tämän pätkän arveltiin olevan potentiaalisinta aluetta kiinteän muinaisjäännöksen havaitsemiseen, mutta paikan päällä todettiin myös tämän alueen olevan muokattua.

Koko valvotun kaivannon pituus oli 112 metriä, jossa koko matkalla ylimpänä oli 25 cm paksuinen muokkauskerros (kyntökerros). Tämän alla oli hiekkaa, soraa tai hiesua vaihdellen alueittain. Kaivannon keskivaiheilla, lähimpänä muinaisjäännöksen aluerajausta, kyntökerroksen alla oli hienoa hiekkaa. Tällä kohdin muinaisjäännösalueen sisäpuolella, harjun länteen viettävällä rinteellä, havaittiin matala ja laaja painauma tai kaivanto, joka voi olla Huurteen 1971 havaitsema hiekkakuoppa. Alue on nyt heinittynyt ja kasvanut umpeen, mutta kuopan reunat erottuvat edelleen melko hyvin vähälumisessa maassa, jossa heinä on painunut alas. Tyypiltään peltojen välinen alue muinaisjäännöksen kohdalla on avointa hakamaata.

Kaivettaessa kyntökerroksen alta ei havaittu minkäänlaisia merkkejä kiinteästä muinaisjäännöksestä eikä sellaisia havaintoja tehty myöskään kaivannon profiileista. Esineitä tms. ei havaittu. Havaintojen perusteella harjun päällä havaittu rautakaudelle ajoittuva kalmisto tai asuinpaikka ei siten näyttäisi ulottuvan harjun itäpuoliselle pellolle. Valvonnassa ei myöskään saatu varmennusta sille, minkä tyyppisestä muinaisjäännöksestä on kyse.

Kuva 1. Asikkala Äpätti. Kaapelikaivannon sijainti muinaisjäännösalueen itäpuolella. Mäntyjen kohdalla kyntökerroksen alla havaittiin hiekkaisempi alue, ja M. Huurteen 1971 havaitsema hiekkakuoppa saattaa sijaita heti niiden länsipuolella. Kuvattu kaakosta. (DIGMAV2017001:1)

Kuva 2. Asikkala Äpätti. Kaapelikaivannon sijainti muinaisjäännösalueen itäpuolella. Kuvattu pohjoisesta. (DIGMAV2017001:2)

Ojaintien pelto

Kaivannon kaivaminen aloitettiin muinaisjäännösalueen itäpuolelta, mistä sitä jatkettiin kohtaan, jossa kaivanto alittaa Kuoreniementien ja siirtyy tien länsipuolelle ja edelleen Yttöläntietä pitkin pohjoiseen. Kaivanto tehtiin pellon laitaan, Kuoreniementien viereen (liitekartta 2). Nyt kaivetun sähkökaapelikaivannon ja tien väliin jää vielä datakaapeli, jonka kaivamiseen paikalle ei ole pyydetty lausuntoa ainakaan Päijät-Hämeen maakuntamuseolta.

Valvotun kaivannon pituus oli 107 metriä. Pellolla ylimpänä havaittiin jälleen noin 25 cm paksu muokkauskerros, jonka alla on yhtenäinen siltti- tai savikerros. Kuoreniementien ja Yttöläntien risteysalueella, pellon korkeimmalla kohdalla, muokkauskerroksen alla on hienompaa hiekkaa sisältävä kerros, joka kaivannon eteläpään tultaessa muuttuu karkeammaksi.

Kaivamisen aikana ei havaittu merkkejä kiinteästä muinaisjäännöksestä eikä sellaisia havaittu myöskään kaivannon profiileista. Yhtään esinettä tms. ei havaittu. Ojaintien pellon muinaisjäännösalueen aluerajaus kuitenkin ehdotetaan muutettavan siten, että aluerajauksen koillisosaa siirrettäisiin nyt valvotusti kaivetun kaivannon reunaan. Vastaavasti lännessä aluerajaus ehdotetaan siirrettävän lännemmäksi, nyt tehdyn kaivannon reunaan, jolloin muinaisjäännösalueen rajaus kattaisi pellon korkeimman kohdan (liitekartta 2).

Kuva 3. Asikkala Ojaintien pelto. Valvottu kaapelikaivanto muinaisjäännösalueen reunalla. Ojan päädyssä, kaivinkoneen luota, kaivanto siirtyy tien yli metsän puolella ja kääntyy kohti pohjoista. Pelto on savea tai silttiä, mutta sen korkeimmalla (risteysalue sekä siitä etelään kaivinkoneen luokse) kohdalla on hiekkaa ja soraa. Kuvattu idästä. (DIGMAV2017001:4)

Yhteenveto

Asikkalan Vähä-Äiniössä sijaitsevien kiinteiden muinaisjäännösten Äpätti (mj-tunnus 16010006) ja Ojaintien pelto (mj-tunnus 16010005) alueelle kaivetun sähköverkon maakaapeloinnin kaivutyön valvonnassa ei kummaltakaan kohteelta havaittu merkkejä kiinteään muinaisjäännökseen kuuluvista rakenteista tai kerroksista. Kummaltakaan kohteelta ei myöskään kerätty talteen yhtään löytöä. Kohteiden tarkemmasta laajuudesta ja luonteesta ei saatu siten myöskään uutta tietoa. Ojaintien peltoon ehdotetaan uutta muinaisjäännösrajausta (karttaliite 2).

Lähteet

Huurre, Matti 1971. Asikkalan kiinteät muinaisjäännökset. Inventointi 1971, Museoviraston arkisto.

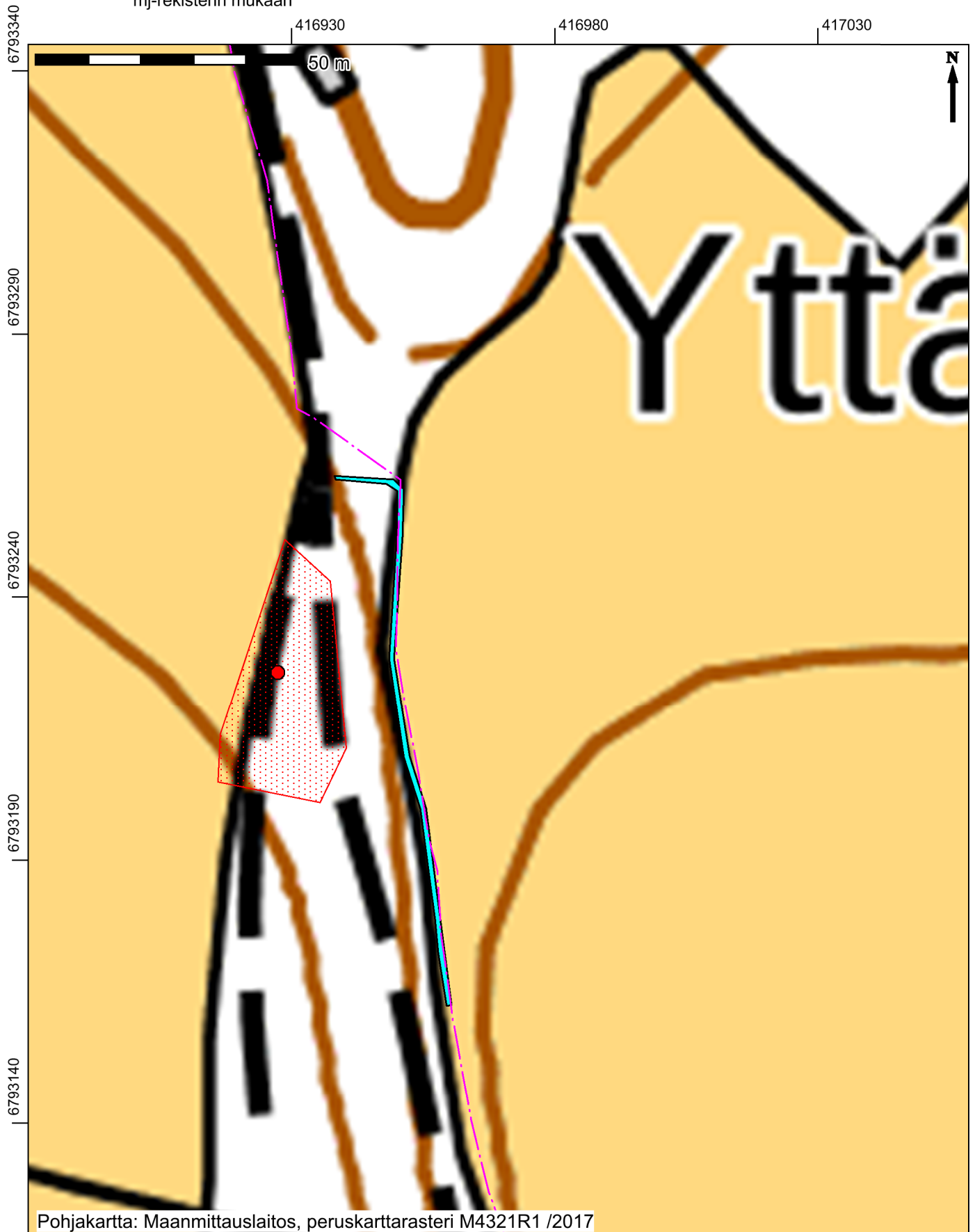
Kehusmaa, Anu 2004. Asikkalan arkeologinen inventointi. Inventointiraportti, Museoviraston arkisto.

Valokuvaluettelo

Kuvaaja Piritta Häkälä

- DIGMAV2017001:1 Asikkala Äpätti. Kaapelikaivannon sijainti muinaisjäännösalueen itäpuolella. Mäntyjen kohdalla kyntökerroksen alla havaittiin hiekkaisempi alue, ja M. Huurteen 1971 havaitsema hiekkakuoppa saattaakin sijaita heti niiden länsipuolella. Kuvattu kaakosta.
- DIGMAV2017001:2 Asikkala Äpätti. Kaapelikaivannon sijainti muinaisjäännösalueen itäpuolella. Kuvattu pohjoisesta.
- DIGMAV2017001:3 Asikkala Äpätti. Muinaisjäännösalueen itäreuna rajautuu kuvan keskellä kulkevaa tieuraan ja jatkuu lännessä hieman pellon puolelle. Valvottu kaapelikaivanto jää kuvan vasemmassa laidassa olevan harjanteen taakse. Kuvattu pohjoisesta.
- DIGMAV2017001:4 Asikkala Ojaintien pelto. Valvottu kaapelikaivanto muinaisjäännösalueen reunalla. Ojan päädyistä, kaivinkoneen luota, kaivanto siirtyy tien yli metsän puolella ja kääntyy kohti pohjoista. Pelto on savea tai silttiä, mutta sen korkeimmalla (risteysalue sekä siitä etelään kaivinkoneen luokse) kohdalla on hiekkaa ja soraa. Kuvattu idästä.

- muinaisjäännöksen keskikoordinaatti
mj-rekisterin mukaan
- muinaisjäännöksen aluerajaus
mj-rekisterin mukaan
- kaapelikaivannon valvottu osuus
- - - kaapelikaivannon suunniteltu linjaus
(Electron E Oy:n toimittama tieto)

● muinaisjäänneksen keskikoordinaatti
mj-rekisterin mukaan

▨ muinaisjäänneksen aluerajaus
mj-rekisterin mukaan

— kaapelikaivannon valvottu osuus

- - - kaapelikaivannon suunniteltu linjaus
(Electron E Oy:n toimittama tieto)

▭ ehdotettu uusia muinaisjäänneksen aluerajaus

